

Elektrooniline publikatsioon Eesti sõja-ajaloost

Georgi ordeni kavalerid Eestis (laserketas). Koostanud Mati Kröönström. Toimetanud ja publitseerinud Fred Puss. Rahvusarhiiv 1999.

Möödunud aastaga lõpetas Mati Kröönström Eesti Teadusfondi grandit toel (grandihoidja ajaloodoktor Tõnu Tannberg) oma pikaajalise uurimistöe Georgi ordeni kavaleridest Eestis, mille tulemusena valmis nende kohta mahukas ja sisukas andmebaas. Erinevatest allikatest sõna otseses mõttes kildhaaval informatsiooni kogumise töömahukust ja raskust ning saavutatud tulemuse tähtsust oskab ilmselt hinnata iga ajaloolane ja arhivaar. Sama tähelepanuväärseks võib pidada ka Mati Kröönströmi töö avaldamist CD-formaadis ehk eesti keeli laserketta kujul, millega Rahvusarhiivi Ajalooarhiivi osakond tegi jõudsa sammu infoühiskonda. Iseenesest pole ju laserketale salvestatud andmebaasis enam ammu midagi uudset, kuid "Georgi ordeni kavalerid Eestis" on esimene taoline Eesti sõjaajaloo vallas (tööd saab lugeda ka Internetis Ajalooarhiivi koduleheküljel aadressil <http://www.eha.ee/georgi>). Interneti avarused on ju täidetud muu hulgas ka sõjaajaloolaste tekstidega, kuid me ei räägi nendest. Taolise infomassi hulgas "sõkaldest terade" eraldamine pole sageli kerge probleem, kuid siiski lahendatav. Mati Kröönströmi töö pole selles mõttes aga üldse mingi probleem.

Seda arvutiekraanil avades võib lugejat siiski kõigepealt tabada üllatus, kuna puudub raamatute puhul harjumuspärane autori sissejuhatus. Asi pole ju selles, et enne põhiteksti peaks selgitama, mis on Georgi orden, või siis, missugune koht on Eesti sõjaajaloos Georgi ordeni kavaleridel. Koos sissejuhatus puudumisega jääb andmebaasi kasutajal ka teadmata, kuidas ja kui ammendavaks hindab autor kasutatud allikaid ning vahest kõige tähtsam küsimus niisuguste tööde puhul – kas autori arvates on käesolevasse andmebaasi õnnestunud koondada kõik käsitletavat andmed? Paraku peab taoliste ajalooliste andmebaaside koostamisel harilikult möönma, et küsimus nende täielikkusest sõltub kasutatud olnud allikate ulatuslikkusest. Mis ei tähenda, et mõnel puhul poleks võimalik koostada pea täielikke andmebaase. Kahjuks "Georgi ordeni kavalerid Eestis" puhul taoli-

se küsimuse tekkimisel kindlat ja selget vastust ei leia, kuigi autor möödaminnes sellest probleemist küll kirjutab.

Millest Mati Kröönström siis üldse kirjutab? Selgitamiseks võib viidata paraku ka Eesti sõjaajaloo alase kirjanduse praktikale, kus pealkiri sugugi alati ei ütle, millest juttu tuleb. Nii näiteks ilmutati samuti möödunud aastal Ülo Uluotsa (+) kogutud materjalid 1941. aasta juuniküüditamise ajal represseeritud ohvitseridest pealkirja all "Nad täitsid käsku. Eesti ohvitseride saatust". Tegelikult käsitles raamat ainult juuniküüditamise ajal arreteeritud ohvitseride, mitte kõigi Eesti ohvitseride saatust, nagu pealkirja põhjal oleks võinud eeldada. Selliseid näiteid võiks tuua veelgi, kuid lihtsam on siin käsitletud töö puhul öelda, et Mati Kröönström on oma uurimuse pealkirjastanud täielikus vastavuses selle sisuga. Autor on materjali jaganud kolmeks isiku- ja autasustamisandmetega tabelitena esitatud osaks: "Eestlastest kavalerid", "Mitte-eestlastest kavalerid Eestis" ja "Teadmata rahvustest kavalerid Eestis"; lisaks tekstiosa Venemaa ordenite süsteemist, Georgi ordenist ja selle kavaleridest.

Traditsiooniline arvustus peaks ütleva, mida lugeja raamatukaante vahelt võib leida. Kuna siin aga pole tegemist ei raamatu ega kaantega, vaid sisuga, millega iga huviline võib Internetis ise tutvuda, keskenduksin pigem küsimustele. Esimene küsimus võib muidugi olla: mis on Georgi orden ja kes on selle kavalerid? Sellele on autor andmebaasi alajaotuses "Georgi ordeni ajalugu" selgelt ja lihtsalt vastanud. Kuid kas pole natuke liiga jäik autori jäämine ainult ordeni (ja sellega sisuliselt seotud Georgi mõõga) juurde? Meile suhteliselt vähetähtis on Georgi must-oranži lindiga väärastatud lippude, standartide ja signaalsarvede annetamine Vene impeeriumi sõjaväe väeosadele. Samas võib iga tolle aja uurija kohata Georgi nime märksa laiemalt kasutamist. Küllap oleks otstarbekohane tänapäeva sõjaajaloo ja faleristika huvilisele siiski laiemalt selgitada, et Georgi nimetuse taga ei seisa mitte ainult orden ja mõök, vaid ka teised autasud. Siin võiks osutada veel ordenite nimetuste tõlkimisele. Autori tekstist saab küll teada, et erinevalt tabelina esitatud Vene ordenite nimekujustest kuulus nende nimetusse ka sõna "püha" (näiteks Püha Vladimiri orden), kuid ametlikult oli mõnegi ordeni nimetus veel pikem (Püha apostelliku vürsti Vladimiri orden). Kui Andrei Pervozvannõi on juba tõlgitud Esmakutsutuks, kas ei peaks siis nimekuju Andrei muutuma Andreaseks? Kuid see ei ole siin esmatähtis, sest jutt käib ikkagi mitte Vene impeeriumi ordenitest, vaid Georgi ordeni kavaleridest Eestis.

Ja siiski, miks teha uurimistöö Georgi ordeni kavaleridest? Kas Mati Kröönström ei tea ütlust, et "autasusid ei anta seal, kus neid välja teenitakse, vaid seal, kus neid jagatakse"? Küllap ta teab. Aga ta teab ka, et nii lihtsad need asjad pole. Venemaa riiklikud autasud tänapäevases mõttes lõi Peeter I, kellele see oli üks osa üldises moderniseerimisprogrammis. Autasusid anti isiklike teenete, mitte esivanemate hiilguse ja sära eest. Kuid Vene impeeriumis seoti üpris kähku omavahel ordenid ja ametikohad. Ainsaks erandiks jäi Georgi orden, mida anti ainult isiklike sõjaliste teenete eest. Kui eestlased või eestimaalased olid ligi kakssada aastat osalised Vene sõjaväes, siis selle üheks näitajaks oli ka kõrgeima sõjalise autasu saamine. Mille kohta tänu Mati Kröönströmi tööle on nüüd ka olemas teadmine.

Julged IT-visionäärid on avaldanud arvamust, et mitmesuguste teatmeteoste väljaandmine raamatute kujul kaob juba varsti ja neid asendavad ainult elektroonilised andmebaasid. Vaevalt need muutused küll nii drastiliselt kulgevad ja küllap jäävad teatmeteosed veel pikaks ajaks meid abistama mõlemal, teineteist täiendaval kujul. Ühe väitega elektrooniliste andmebaaside eeliste põhjendamiseks tuleb aga täielikult nõustuda – nimelt on võimalik neid pidevalt ja kerge vaevaga muuta. Ja see vajadus on ilmselge, sest pole võimalik kirjutada tööd, kus poleks midagi täiendada või parandada (kui mitte muud, siis kas või kirjavigu).

Mida saab öelda selles suhtes vaadeldava töö kohta? Midagi kummalist on toimunud viidete ning kasutatud allikate ja kirjanduse nimekirjaga, mis on suures osas omandanud lausa loetamatu kuju. Teksti kirillitsast ladina tähestikku transkribeerida võib küll mitmel viisil ja selle üle vaielda, kuid raske on uskuda, et autor või toimetaja on seda teinud just nõnda, nagu see praegu lugejale näha. Tõenäoliselt on vana trükiveakuradi tööd täiendama asunud mingi elektrooniline kurat. Kuid tema tööd, nagu juba öeldud, on kerge parandada.

Tiit Noormets

Helmut Piirimäe 70

Foto Helina Tamman

8. septembril k.a tähistas oma 70. sünnipäeva Tartu ülikooli emeriitprofessor Helmut Piirimäe. Sündinud on H. Piirimäe omaaegsel Viljandimaal, Uue-Põltsamaa vallas. 1950. aastal lõpetas ta hõbemedaliga Põltsamaa keskkooli, millele järgnesid ajalooõpingud Tartu ülikoolis. *Cum laude* diplom (1955) võimaldas astuda aspirantuuri. 1955 kuni 1957 töötas H. Piirimäe teadusliku töötajana Eesti Riiklikus Ajaloo Keskarhiivis, tänases Ajalooarhiivis. Ülikoolis alguse saanud huvi Rootsi 17. sajandi ajaloo vastu leidis esimese väljundi 1962. aastal kaitstud kandidaaditöös "Vene-Rootsi majanduslikud suhted ja Narva kaubandus a. 1661–1700".

